

hol lírai, hol drámai, hol elveszetten síró, hol dühödten satrafáskodó Medea. Kivételes színész. Egymást váltó pillanatokban csicsérgő szoprán és mélyről feltörő, sötét alt. Szeszéyesen vált hangvételt és hangulatot. Nyughatatlansága szüntelen mozgásban nyilvánul meg, hektikusan járkál mezítláb, föl a dombra, be a vízbe, leheveredik, összekuporodik, hirtelen újra felugrik, belerúg az útjában heverő tárgyakba, ide-oda rakosgatja önkéntes száműzésének aláírásra váró papírját. Reflexív játék-felfogásának kitüntetett pontjain kilép a szerepből, rámu-

tat tirádát zengető kollégájára, „tessék, a tragikus orosz színész!”, mondja gúnyosan, majd demonstratíván felolvas Brodskij poémájából. A befejező szekvenciában kicsomagolja és levetkőzteti két, rózsaszín plasztikból „készült” csecsemőjét, késsel elvágja a torkukat, átlát-szó plexiedényben a medencébe úsztatja őket – ahol ki-borulnak –, felgyújtja a benzinnel lelocsolt vizet, majd díszruhát vesz magára, és hevederbe kötözve átrepül a színpad fölött.

Vakmerően, brutálisan és leplezetlenül kihívó előadás.

Karsai György

Szegény Iaszón

KAMA GINKASZ MEDEÁJA

A z évezredekén átívelő, közös európai kultúrkinccs nagyon fontos része a görög mitológiai alakok sorsát feldolgozó irodalmi művekben ölt testet: a homéroszi és hésziadoszi eposzoktól kezdve a görög és római drámákon, Shakespeare-en és Molière-en át Anouilhig és Sarah Kane-ig a kiemelkedő alkotók az adott kor égető kérdéseire adható, érvényes válaszokat találtak az archetipikus mítoszhozok sorsfordulataiban, jellemükből kibontható emberi viszonyaikban. Hogy csak a nőknél maradjunk: Phaidra, Antigoné, Élektra, Íphigeneia, Helené (és folytathatnánk még a sort) történetei olyan, örökké érvényes női-emberi sorstozásokat kínálnak, amelyekben magára ismerhetett az i. e. V. század gondolkodó embere éppen úgy, mint akár a XX–XXI. századé is. A Médeia-mítosz egyike ezen történeteknek, s nem kérdéses, kiválóan alkalmas örök emberi konfliktustozások bemutatására, elemzésére. „A szeretett férfiért mindenét feláldozó nő”; „a galádul elhagyott feleség” olyan értelmezések, amelyek a Iaszónba szó szerint *halálosan* belebolondult nő tragikus sorsából könnyedén kiolvashatók, s amelyek – elsősorban Seneca nyomán – a mi-

Jekatyerina Karpusina (Medea) és Igor Jaszulovics (Kreón)

tosz majd' minden színpadi változatban ott található. Összetettebb értelmezések azok, amelyek – elsősorban Euripidész nyomán – Médeia és Iaszón sorsában a fentiekén kívül a közösségből, társadalomból kitesztottság és/vagy az idegenség különböző fokozatait állítják a középpontba (Magyarországon legutóbb Zsambéki Gábor emlékezetes *Médeia*-rendezése foglalkozott a történet ezen „mélyrétegeivel” [Katona József Színház, 2004]).

Az idén hetvenedik életévét betöltött világhírű, litván származású rendező, Kama Ginkasz valamit nagyon tud a nőkről. Hogy ennek elmondására éppen Seneca *Medeáját** – kiegészítve Anouilh, Joszif Brodskij, és ha jól sejtem, azért valamennyi Euripidész-szöveggel is – találta a legmegfelelőbb közvetítő anyagnak, már önmagában is kellőképpen provokatív ötlet. A provokatív megközelítés több, korábbi munkájára is jellemző volt, így írtak Csehov *Sirályának*, Dosztojevskij *A félkegyelműjének* rendezéséről is (mindkettőt Moszkvában mutatták be), míg *Macbeth*-rendezése Finnországban kavart komoly vihart; olyannyira védjegyévé vált a provokáció, hogy néhány éve az amerikai John Freedmannel közösen *Provoking theater* (Provokatív színház) címmel írt elemző tanulmánykötetet rendezéseiről. Most nem kevesebbet állít a Moszkvában, a Junogo Zrityelja Moszkovszkij Tyeatr (MTYuz)-ban megrendezett s 2011-ben a Nyitrai Nemzetközi Színházi Fesztiválra meghívott *Medeájában*, mint hogy nem mindig a Médeiáknak, az, úgymond, elhagyott, megcsalt, kisémmizett nőknek van igazuk. Sőt. Van úgy, hogy nem lehet mást tenni, mint abbahagyni a kilátástalan küzdelmet a boldog – vagy csak egyszerűen nyugodt – életért, ami a Médeiák oldalán lehetetlen.

Álomvilág-tájba helyezi Ginkasz a cselekményt. Persze elmondják, hogy ez Korinthosz, de a vak is láthatja, hogy ez nem igaz: kopár vulkanikus domb a bal oldalon, amelynek tövében sziklás-iszapos, életveszélyesen lápos-csúszós csapás vezet át a színpad jobb oldalát teljesen kitöltő, hatalmas tóhoz. De még mielőtt belefeledkezhetnénk e holdbéli, Dalí-festmény vízióinak látványvilágát idéző tájba, fel kell figyelniük arra, hogy ezt a tavat a szín hátsó falára illesztett, nyitva felejtett konyhai falicsap táplálja hol csendes, hol hangos csobogással. Egyszerre groteszk és félelmetes öszkép. Nincs egyetlen nyugodt pontja e térnek, ahol megpihenhetnének a szereplők, vagy ahol legalább a mi tekintetünk megállhatna egy pillanatra (díszlet: Szergej Barkin). Medeát az elemi ösztönök világa felől közelíti meg Jekatyerina Karpusina. Iszonyú keserűségből, végtelen fájdalomtól, minden pillanatban robbanással fenyegető érzelmekből, de mindenekelőtt óserővel létező nőiességből gyúrja megközelíthetetlen asszonyt, akinek tragédiája, hogy megközelíthetetlen, kisajátíthatatlan. Hiába is vágott és vágik arra, hogy Iaszón társa legyen örökre – s látjuk, igaz lenne ez a világ bármely férjijára is! –, senki nem lehet képes társává válni, megfelelni igényeinek. Iaszón ezért, s nem más nő szerelméért vagy a kényelmes életért hagyja el itt, görög földön őt, s teszi ezzel persze otthontalan, kitaszított idegenné. Ez a Medea annyival erősebb, okosabb, az életet teljességében élni akaró nő, ember, hogy ez egyszerűen agyonnyomja a vele lépést tartani nem bíró, amúgy igazán jóra való Iaszónt. Igor Gorgyin a Medeával való szerelemért, vagyis a nővel való harmonikus együttélést folytatott kilátástalan harcba fásult bele. Végtelenül elfáradt ez az egykor talán szebb napokat megélt, mára teljesen megtört férfi, aki dehogyis akar rosszat bárkinek is: egyszerűen be kell látnia vereségét, emberi-férfiúi jelentéktelenségét, amelyet e mellett a nő mellett nap nap után meg kellett élnie. Mostantól végre élni szeretne, kiszabadulni Medea nyomasztó – szellemi és nyilván szexuális-fizikai – fölény alól. Remek alakítás. Ginkasz a forrásként megjelölt szerzők közül Anouilh *Medeia*-változatában találhatott a legtöbb fogódzót ehhez az értelmezéshez, de rendezése radikálisan továbbment a francia szerző kezdte úton, s egy ízig-vérig új konfliktushálót épített fel, amelyben Iaszón elbukása, tragédiája legalább annyira fájdalmas, sőt hátborzongató végkifejlet, mint Medea gyerekgyilkossága és pusztulása.

* A Médeia–Medea írásmód kettősségét a görögös, illetve latinus forma különbsége indokolja. (A Szerk.)

SUMMARY

The present issue opens with some Hungarian theatre events and developments. Márton Szilágyi reviews *The Philosopher*, a comedy written in 1777 by György Bessenyei, a Hungarian nobleman without any theatrical contacts, now performed at the Katona József Theatre. Balázs Urbán, one of the selectors for the POSZT National Theatre Festival of 2011, closes the series on the plays he saw: this time he sums up his experiences gathered at the commercial – straight and musical – theatre. In her essay Glória Halász analyzes through many practical examples the presence of film and video projections in theatre performances. Finally Tamás Márok compares two opera productions: Verdi's *Rigoletto* and *Francesca da Rimini* by Zandonai.

Orsolya Kóvári offers us a portrayal of Eszter Ónodi, a young, beautiful and highly gifted actress of the Katona Theatre.

Two interviews follow: Alexandra Kozár talked to author Lajos Parti Nagy and Gábor Ménesi to István Znamenák, former leading actor and director in Kaposvár, presently member of the National Theatre.

In the column on contemporary dance Csaba Kutszegi's essay analyzes the absence of experimentation in present day's more or less too consolidated Hungarian dance theatre. While Zsuzsa Berecz reviews two Japanese guest performances: both the Contact Gonzo of Osaka and the Faifai Company of Tokio offered rare novelties to the Budapest public.

We present some excerpts of the outstanding director József Ruszt's *Diaries and Correspondence*, mostly concerned with his relationship to director Ottó Ádám in whom the young Ruszt saw a sort of father-figure. Next, Katalin Cseh reacts to the criticism of György Székely, criticizing her previous article on the theatre life during the 1956 upheaval.

Andrea Tompa devotes an obituary to Dragan Klaić a Yugoslavian-born important theatre critic prematurely deceased.

In our column on World Theatre Tamás Koltai reviews the XXth Nyitra/Nitra (Slovakia) Festival, organized since 1992 always with an important Hungarian contribution. *Provoking* as always – that is the gist of György Karsai's account of the new *Medea* production by the important Lithuanian-born director Kama Ginkas. Our critic saw Seneca's tragedy, originally performed in Moscow, also at the Nyitra/ Nitra Festival.

ÉLET ÉS
IRODALOM
IRODALMI ÉS POLITIKAI HETILAP

MINDEN PÉNTEKEN!**KERESSE A HÍRLAPÁRUSOKNÁL VAGY FIZESSEN ELŐ!**

Kedvezményes éves előfizetési díj 15.500 Ft

Megrendelhető a szerkesztőségben:

1089 Budapest, Rezső tér 15.

Tel: 06-1 210-5149, 210-5159; Fax: 303-9241

e-mail: lapterjesztes@es.hu